

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

Helyi jelentőségű védett természeti terület neve:

Mária Terézia-forrás

Utoljára módosítva: 2014-09-02 12:11:01

Megye: Vas

Községhatár: Bejcgertyános

A terület kiterjedése: 7.0700 hektár

Védetté nyilvánítás év: 2007

GPS koordináták: EOY.: 492329; 202322

Felmérést végző személy(ek) neve: Gyöngyössy Péter

E-mail címe(k): kerekerdo@invitel.hu

A terület megközelíthetőségének leírása

(pl. melyik utcán kell elhagyni a települést stb.):

A Farkas-erdő egyik nevezetességének számító Mária Terézia forrás, népies nevén "Trézia-kút" Káld és Bejcgertyános között található a Csikászó-patak völgyében. Gépkocsival megközelíteni csak erdészeti utakon keresztül lehet. Legegyszerűbben talán Káld község felől érdemes nekiindulni. A 84. sz főútról, Sárvár felől érkezvén, még a Káld felé vezető leágazást megelőzően az un. Szita-major felé nyugatra (jobbra) vezet be egy földút (az eleje betonozott). A behajtáshoz a Szombathelyi Erdészeti Zrt-től kell engedélyt kérni. Gyönyörűségecs piramistölgy fasor mellett vezet az út. Mintegy 10 km-t kell az erdőben autózunk. Elhaladunk a Hidegkúti Vadászház mellett. Innen nem messze "Y" alakban elágazik az út. A jobboldali (északnyugati) ágon rövidebb lenne odajutni, de ez általában le van zárva. A másik ágon egészen addig autózunk, mintegy 2 km-en keresztül, míg egy hasonló szélességű erdészeti út nem keresztezi a mi utunkat. Ez a Káldról Bejcgertyánosra vezető erdészeti út. A kereszteződésben jobbra (nyugatra) fordulunk s kb 1 km után innen északra (jobbra) térünk le egy szintén jól járható kavicsos erdészeti útra. (Majdnem egy háromszöget járunk be.) Ezen mintegy másfél km-t haladunk, míg oda nem érünk a forrás bejáratához. Ezt egy idős kocsányos tölgyek alatt álló kőpad és tábla is jelzi.

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

Terület rövid, szöveges bemutatása (max. 2000-2500 karakter):

megközelíthetőség, terület jellegének leírása (pl. természetes erdőfolt puhafa ligeterdővel stb.):
A Bejczygyertyános határában lévő Mária Terézia-forrás, más helyi elnevezése szerint a "Trézia-kút", Vas megye legelső természetvédelmi területe, 1942 óta védett. A Farkas-erdő mélyén megbúvó forrás valaha kedvelt kirándulóhely volt. A Farkaserdő Vas megye egyik legnagyobb összefüggő erdeje. 14 település határában közel 7200 hektáron terül el a Vasi Hegyháton. Valaha 60 ezer hektáron borította erdő a környéket, Egykoron 25 km hosszúságban és 8-10 km szélességben összefüggő terület volt a Sárvári Váruadalom részeként. A Farkaserdő elnevezésére többféle elmélet is van. Az magyarázatok többsége a terület tulajdonosainak nevéhez kapcsolódik. Az egyik legkorábbra datálható néveredet 1273-tól számítja a terület elnevezését, amikor Kun László királyunk Sárvárt és környékét a Jaák nemzetségbéli Farkas Jánosnak adta, aki később 1326-ban fellázadt Károly Róbert ellen. De fellelhető már 1252-es oklevél is melyben "...ama farkas erdeje..." említés olvasható, s ez kapcsolatba hozható a Bejczy nemzetséghez tartozó "Farkas" (Wolfgang) nevű prépost győri püspök valamely őseivel is aki szintén a XIII. XIV, század fordulóján élt. Egy másik verzió szerint a kiskirályok időszakában, amikor a Dunántúl jelentős része a Németújvári uradalom részeként a Héder nemzetséghez tartozó Kőszegi család birtokában volt az egyik tulajdonost Kőszegi Ivánt (Németújvár)nevezték békétlen természete miatt, ("lupus rapax - ragadozó farkas) Kőszegi Farkas Jánosnak. Egy másik verzió szerint a név Köcski Farkas I. János révén alakult ki aki a XVII. században Káldy Évával kötött házassága révén szerzi meg az akkor még létező Gulácsot. Fia már fel is veszi a a település nevét (Gulácsi Farkas II. János). Erre az egykor létezett településre utal a Gulyási erdőrész elnevezés. A birtok többször cserélt gazdát. A XVI-XVII. században a a Nádasdy család birtoka majd 1803-ban Estei Habsburg Ferdinánd modenai főherceg vásárolja meg. 1875-ben az erdő Habsburg-Estei Mária Terézia Dorottya (1849-1919) főhercegnő örökölte, aki osztrák főhercegnő, magyar és cseh királyi hercegnő, házassága révén pedig Bajorország királynéja volt. 1868-ban kötött házasságot ugyanis Wittelsbach Lajos bajor herceggel. Így jött létre a "Bajor Hercegi Uradalom Sárvár" elnevezésű nagygazdaság. Amikor a hercegi család lett a birtokos az erdő szomorú képet mutatott. Az erdőket legeltették, és a hamuzsírfőzés miatt sok írtás jött létre, a felújítással nem törődtek és az összefüggő erdőség több kisebb részre darabolódott fel, sok legelőerdő, fás legelő jellemezte a vidéket. Amikor Wittelsbach Lajos bajor herceg a birtokot átvette bajor erdészeket szerződtetett a birtokra, akik szakszerű gazdálkodást vezettek be. A legismertebb Scherg Lőrinc aki Spessartból 1884-ben jött Magyarországra és 1909-től haláláig 1938-ig volt főerdész (Erdőmester). Kívánsága szerint a Farkaserdőben temették el. A Farkaserdő háromnegyed része, 60 %-a őshonos fafajokból áll. Nagyrészt kocsányostölgy (22%), csertölgy (15%) és kocsánytalan tölgy (8%), gyertyán (11%), kis százalékban bükk (2%). A Farkaserdő nagy része 58 %-a több, mint 4000 hektár két település, Bejczygyertyános és Káld határához tartozik. A Mária Terézia-forrás, vagy ahogyan az erdészek nevezik "Trézia-kút! vélhetően nem a XVIII. században élt Habsburg császárnő nevét hanem a XIX. században élt estei modenai főhercegnő, nevét őrzi, aki a bajor herceg Wittelsbach Lajos felesége volt. De akkor sem tévedünk nagyot ha a neves Habsburg császárnő jut eszünkbe, hiszen a Habsburg ház Lotharingiai - Estei ága az ő leszármazottaiból alakult ki. Az erdészeti feltáró út mellett egy idős kocsányos tölgyek (11 db) alatt álló kőpad jelzi a forrás "bejáratát". Az úttól kelet felé vadföldek között egy ösvény vezet le a völgybe. A Csikászó-patakon egy

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

tetszetős fahíd vezet át. A patak mentén keskeny sávban égerliget díszlik. Az égeresből a patak túl oldalán találjuk a foglalt forrásokat. A források foglalása nagyon jellegzetes. Két darab, kis kúthoz hasonló, kb 1 méter mélyen körbe kőrakással megerősített mélyedés. Sajnos érezhetően már régóta nincs bennük víz. Még megvannak az egykori erdei pihenőhely padjai és szeméttárolói, de a környező parkot felfalta a természet. Valaha egzótákból ültetett viszonylag nagy terület övezte a forrást. Ma is láthatók itt platánok, vadgesztenyék, hamisciprusok, simafenyők, idős kocsányos tölgyek, gyertyánok (kb 120 évesek), de a park legfőbb díszé mégis egy óriási duglászfenyő, kb másfél méteres átmérővel, 40 méteres magassággal. A park erősen elvadult, érezhetően emberek által ritkán látogatott vadjárta hely. A bejagyertyános önkormányzat 2007-ben megújította a terület védettségét. Káld község önkormányzata nem tette ezt meg. Az jogilag kérdéses, hogy az 1942-ben FM rendelettel védetté nyilvánított terület védettsége megszűnt-e. Tény, hogy a források környezetét alkotó egzótákból ültetett park Káld község határában fekszik. A források (kutak) valahol a község határ közelében, de szintén valószínűleg Káld határába esnek. A védetté nyilvánító határozat által megjelölt helyrajzi szám egy lényegesen nagyobb észak-dél hossz tengelyű keskeny területet jelöl meg. Ebbe a vadföldek is benne vannak. A védetté nyilvánító szándék azonban a forrás bejáratára illetve környékére irányult. A bejagyertyános védetté nyilvánító határozat azonban csak a forrás bejáratának számító öreg kocsányos tölgyeket tartalmazó erdőrészletet (Bejagyertyános 41D) jelöli meg. A vadföld túloldalán lévő források környékét nem. Így tehát jogi szempontból tisztázatlan, hogy pontosan mi védett és mi nem. A terület állami erdő. Információink szerint hamarosan megújul a forrás és környéke. Felhasznált források: 1.) <http://koszegitk.blogspot.hu> (Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont blogja; szerkesztő: Tompa Tibor) 2.) A Farkas-erdő; A Szombathelyi Erdészeti Zrt. tájékoztató táblája (Káld foci pályája; 2013.)

2. A TERÜLET ÁLTALÁNOS FELMÉRÉSE

2.1. Megtalálható még a védettség indoka a területen? - Részben

Szükség esetén részletezés, "Nem/Részben" válasz esetén indoklás:

A források kiszáradtak, a források környékét jelentő park elvadult gondozatlan.

2.2. Milyen élőhelyek mozaikok borítják a területet és milyen arányban?

20 % Erdő

% Gyep

% Cserjés

% Vizes terület

80 % Egyéb

A százalékarány megállapításánál azt a területi lehatárolást vettem alapul, mely erdőrészlet szinten adja meg terület határait. Ezt a védetté nyilvánító önkormányzati rendelet tartalmazza.

2.3. Élőhelyi besorolás ÁNÉR- szerint (<http://www.novenyzetiterkep.hu/?q=magyar/node/45>):
P6; park K1a; Gyertyános kocsányos tölgyes

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

2.4. Területhasználat (kérjük, jelölje az észlelteket): Kaszálás, Erdészeti tevékenység
Egyéb típus: Parkfenntartási munkák (régén)
Jellemzőik, intenzitás: A terület nagy része évek óta elhagyatott gondozatlan, kivéve a forráshoz vezető ösvény

2.5. Folyik-e természetvédelmi kezelés a területen? - Igen
Őrzés, Kaszálás,
Egyéb típus:

2.6. Megtalálhatóak-e az alábbi özőnfajok a területen, s milyen mennyiségben:
Akác: Nincs
Selyemkóró: Nincs
Parlagfű: Nincs
Magas/kanadai aranyvessző: Nincs
Japánkeserűfű: Nincs
Gyalogakác: Nincs
Bálványfa ("ecetfa"): Nincs
Keskenylevelű ezüstfa: Nincs
Muflon: Nincs
Egyéb (nevezze meg):

2.7. Része a terület a Natura 2000 hálózatnak? - Nem
Egy része: %

2.8. Érintkezik a terület más természetes élőhelyekkel? - Igen

2.9. Ha igen, milyen típusú élőhellyel?
Patakmenti égeres, körben gyertyános tölgyesek

2.10. Érintkezik a terület más természetvédelmi oltalmat élvező területtel? (pl. Natura 2000, országos védettség, ex lege) - Nem

2.11. Ha igen, milyen természetvédelmi oltalmat élvező területtel? -

2.12. Van védettséget jelző tábla a területen? - Nem
Darabszám:
Állapotuk:

2.13. Vannak vadgazdálkodási létesítmények a területen?
Magasles: 4 db
Vadetető: db
Szóró: db
Egyéb (név és db): a szűkebben vett területen nincsenek, de a közelben a vadföld szélén igen

3. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es növényfajok és számolt vagy becsült mennyiségük felsorolása
(a becslés lehet tőszámra, vagy területnagyságra vonatkoztatott, fokozottan védett faj esetében pontos tőszámot kell megadni)
--

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

4. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es állatfajok és számolt vagy becsült mennyiségük

(fokozottan védett fajoknál pontos állomány nagyságot kell megadni)

Nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*) Éti csiga (*Helix pomatia*) Barna varangy (*Bufo bufo*) Zöld varangy (*Bufo viridis*) Erdei béka (*Rana dalmatina*) Zöld levelibéka (*Hyla arborea*) Fürge gyík (*Lacerta agilis*) Lábatlan gyík (*Anguis fragilis*) Vízisikló (*Natrix natrix*) Egerészölyv (*Buteo buteo*) Karvaly (*Accipiter nisus*) Nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) Zöld küllő (*Picus viridis*) Nyaktekeres (*Jynx torquilla*) Holló (*Corvus corax*) Sárgarigó (*Oriolus oriolus*) Énekes rigó (*Turdus philomelos*) Fekete rigó (*Turdus merula*) Vörösbegy (*Erithacus rubecula*) Erdei pinty (*Fringilla coelebs*) Zöldike (*Carduelis chloris*) Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) Széncinege (*Parus major*) Kékcinege (*Parus caeruleus*) Csicsörke (*Serinus serinus*) Barátságos (Sylvia atricapilla) Csilpcsalpűzike (*Phylloscopus collybita*) Széncinege (*Parus major*) Barátcinege (*Parus palustris*) Csuszka (*Sitta europaea*) Mókus (*Sciurus vulgaris*) Vakond (*Talpa europaea*) stb.

5. Egyéb észrevétel

A jogi értelemben védett terület határait illetően, vannak tisztázatlan kérdések. Felhasznált források: 1.) <http://koszegitk.blogspot.hu> (Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont blogja; szerkesztő: Tompa Tibor) 2.) A Farkas-erdő; A Szombathelyi Erdészeti Zrt. tájékoztató táblája (Káld focipálya; 2013.) Felhasznált térképi források: 1.) www.vasteir.hu (Vas Megyei Térinformatikai Rendszer) 2.) <http://erdoterkep.nebih.gov.hu/> (Nyilvános interaktív erdőtérkép a NEBIH honlapján)